

✓

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Ro'yxatga olindi:

№ DD

113

2025 yil "28" avgust

FALSAFA
FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:
Ta'lim sohasi:
Ta'lim yo'nalishi:

200000 - San'at va gumanitar fanlar
220000 - Gumanitar fanlar (tillardan tashqari)
60220100 - Tarix

Bilim sohasi:
Ta'lim sohasi:
Ta'lim yo'nalishi:

500000 - Tabiiy fanlar, matematika va statistika
540000 - Matematika va statistika
60540200 - Amaliy matematika

Bilim sohasi:
Ta'lim sohasi:
Ta'lim yo'nalishi:

500000 - Tabiiy fanlar, matematika va statistika
530000 - Fizika va tabiiy fanlar
60530200 - Geografiya

Fan/mavzu kodlari	O'quv yili	Semestr	Kreditlar
FAH204	2025-2026	3	4
Fan/mavzu turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari	
Majburiy	O'zbek/rus/tojik	4	
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Falsafa	60 (30/30)	60	120

1. I. Fanning mazmuni.

Falsafa fan sifatida olamdagi voqea-hodisalarning mohiyatini tushunish va ularga munosabat bildirish, insonning o'z hayoti ma'nosi va maqsadini bilish va tanqidiy fikrlash mahoratini shakllantiradi. Falsafa dunyoqarash sifatida "so'zlar, so'zlar va yana so'zlar" orqali inson ongiga ta'sir etadi, unga fikrlash va yo'l tanlash mahoratini o'rgatadi.

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarning oliy ta'lim tizimida egallagan dunyoviy, falsafiy, ilmiy va axloqiy bilimlardan ijtimoiy – ma'naviy hayotda maqsadli foydalanish malakalarini shakllantirishdan iborat.

Fanning vazifalari – talaba yoshlarda falsafiy, ilmiy va axloqiy bilimlarni shakllantirish, falsafiy, tabiiy-ilmiy bilimlarning ijtimoiy ahamiyatini, texnika va texnologiyalarning inson pragmatik ehtiyojlariga javob sifatidagi evolyusiyasi, milliy qadriyatlar, madaniyat va ommaviy madaniyatning o'zaro aloqasi va farqi, dunyoni bilish, haqiqatni anglashda amaliyot va faoliyat uyg'unligini ta'minlashning ahamiyati, tog'ri fikrning ijobiy maqsadlarga erishishdagi o'zni, global korruptsiyaning sabablari va shakllarini bilish, ularga qarshi kurashish, dunyoviy bilim va malakalarni yangilanayotgan O'zbekistondagi islohotlar jarayonida to'liq namoyon qilish, ijtimoiy va professional mas'uliyatni va jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'shish tuyg'usini shakllantirishdan iborat

II. asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Falsafaning mohiyati va jamiyat taraqqiyotidagi roli

Falsafaning fan va dunyoqarashga doir mohiyati. Falsafaning predmeti va asosiy masalalari. Falsafiy bilimning strukturasi. Falsafaning asosiy funksiyalari. Falsafaning jamiyatdagi ahamiyati yoki amaliy falsafa. Dunyoqarashning mohiyati, tuzilishi va funksiyalari. Dunyoqarashning tarixiy shakllari: mifologik dunyoqarashning mohiyati va funksiyalari. Dinij dunyoqarashning mohiyati, funksiyalari va tarixiy lidizlari. Dinij e'tiqodning tarixiy shakllari. Falsafiy dunyoqarashning mohiyati, ilmiy dunyoqarash va uning rivojlanish bosqichlari. Falsafa va fanning mutanosibliligi va farqi. Raqamli sivilizatsiya davrida falsafaning yoshlar ongida to'g'ri fikrlash mahorati va mafkuraviy immunitetni shakllantirishdagi ahamiyati.

2-mavzu. Sharq falsafasining mohiyati va ijtimoiy taraqqiyotidagi roli

Qadimgi Sharq va G'arb falsafasi vujudga kelishi, rivojlanishining umumiy qonuniyatlari va farqlari. Qadimgi janubiy Sharq (Hindiston) va Shimoliy sharq (Xitoy) falsafasining mohiyati, axloqiy g'oyalarning yoshlar tarbiyasidagi o'zni. Avesto muqaddas manbasida olamning tuzilishi, shaxs tarbiyasiga oid g'oyalarning hozirgi davrdagi ahamiyati. O'rta asrlarda Sharq va G'arb falsafasi rivojlanishining umumiy belgilari. Al-Farg'oni, Al-Xorazmiy, Al-Beruniyning tabiiy-ilmiy, axloqiy, siyosiy qarashlarining mohiyati va hozirgi davrdagi ahamiyati. Al-Forobiy, Ibn Sinoning inson tarbiyasiga oid g'oyalari va ularning hozirda davrdagi ahamiyati. Sharq mutafakkirlari J.Rumi, G'azzoliy, Nizomulmuluk, ar-Roziy, N.Ganjaviy, A.Jomiy, A.Navoiy, M.Ulug'bek, Mashrab, Gulxaniy, Ogahiy, Furqat, Muqimiy, Maxtunquli, A. Donish axloqiy qarashlarining yangi O'zbekiston yoshlari tarbiyasidagi o'zni. Tasavvuf falsafasida olam va odam haqidagi qarashlarning mohiyati. Yu. Hamadoniy, A.Yassaviy, B. Haqshbandiy axloqiy ta'limotining shaxsning ma'naviy kamolotga erishishdagi o'zni. XIX-XX asrda jadidizmning rivojlanishidagi ijtimoiy tarixiy sharoitlar. I. Gaspirali, M. Abdurashidxonov, A. Avloniy, M. Behbudiy, A.Fitrat, Cho'lpon, A.Qodiriy, U.Nosir ma'rifatparvarlik g'oyalarning yoshlar ijtimoiy faolligini oshirishdagi roli. XX-XXI asr o'zbek falsafasining barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishdagi ijtimoiy ahamiyati.

3-mavzu. G'arb falsafasining ustuvor yo'nalishlari va ularning fan taraqqiyotiga ta'siri

Qadimgi Yunon falsafa maktablarning fan taraqqiyotiga ta'siri. Geraklitning dunyo o'zgaruvchanligi haqidagi g'oyalarning mohiyati. Sokrat qarashlarining ijtimoiy ahamiyati. Demokritning atomlar haqidagi ta'limotining olam haqidagi qarashlar transformatsiyasidagi o'zni. Platonning davlat boshqaruvi haqidagi g'oyalari. Aristotelning axloq haqidagi qarashlarining hozirgi davrda shaxs tarbiyasidagi ahamiyati. Ilk O'rta asrlarda Yevropa falsafiy tafakkuri rivojlanishining asosiy shakllari: apologetika va patristika. Avgustin ta'limotining olam va odamni tushunishdagi ahamiyati. Sxolastika maktabi g'oyalarning jamiyat taraqqiyotidagi roli. U.Okkam va Foma Akvinskiy ta'limotining jismlar mohiyatini tushunishdagi ahamiyati. Uyg'onish davri Yevropa falsafasida panteizm, antroposentrizm va dialektikaning rivojlanirilishi. Yangi davr G'arb falsafasida borliq va jamiyatni bilish haqidagi qarashlar talqini. XVIII asr Yevropa ma'rifatparvarlari g'oyalarning axloqiy tarbiyadagi roli. Nemis klassik falsafasining inson mohiyatini tushunishdagi ahamiyati. XIX-XX asr G'arb falsafasining munosabatlariga ta'siri. XXI asr G'arb falsafasining yo'nalishlari va uning iste'mol jamiyatini shakllantirishdagi o'zni. G'arb falsafasida madaniyat

industriyasining tanqidi va psixanaliz ta'limotining zamonaviy shaxs tarbiyasidagi roli.

4-mavzu. Borliq falsafasi (Ontologiya)

Borliq tushunchasining mohiyatiga oid falsafiy va tabiiy ilmiy konsepsiyalar. Borliq va yo'qlik dialektikasi. Sof borliq g'oyasi. Falsafa tarixida borliq haqidagi qarashlar dialektikasi. Borliq shakllarining tasnifi. Biosfera va noosfera haqidagi ta'limotlar, Koevolyutsiya-(ekotizimda o'zaro ta'sir qiluvchi biologik turlarning birgalikdagi moshlashish evolyutsiyasi,) va environmentalizm (ekologiya nazariyalarida borliqni asrash g'oyasi). O'zbekistonda "Yashil makon" umummilliy dasturining tabiatni asrashdagi ahamiyati. Borliqda substrat, substansiya va materiyaning o'zaro aloqasi. Materiya o'ld konsepsiyalar tasnifi. Borliqda materiya harakatining mohiyati, tiplari va shakllari. Borliqda makon va vaqtning substansional, relatsion, dinamik va statik konsepsiyalari. Makon va vaqtning topologik va metrik xossalari. Ijtimoiy makon va ijtimoiy vaqt dialektikasi.

5-mavzu. Rivojlanish falsafasi

Borliqda narsa va hodisalarning paydo bo'lishi, shakllanishi, o'zgarishi, rivojlanishi va taraqqiyotining o'zaro aloqadorligi. Rivojlanish qonunlarining mohiyati, ularning tabiiy va ijtimoiy jarayonlardagi o'rni. Falsafa kategoriyalarining tasnifi va ularning rivojlanish jarayonlaridagi roli. Rivojlanishda borliqning chekliligi va cheksizligi, potentsial va aktual cheksizlik. Borliqning birligi va rang barangligi. Borliqning rivojlanishida geotsentrik va nogeotsentrik moddiy tizimlar, kengayuvchi olam, universal kosmik gologramma, torsion maydonlar haqidagi ilmiy dalillar. Qizil siljish nazariyasining rivojlanish va o'zgarish jarayonlariga ta'siri. In'ikos nazariyasi va uning rivojlanish jarayonidagi o'rni. R.Anoxin in'ikos nazariyasining mohiyati.

6-mavzu. Bilish falsafasi

Bilish jarayonining mohiyati va mezonlari. Bilish va bilimga oid yondashuvlar tasnifi: sensualizm, empirizm, ratsionalizm, optimizm, skeptitsizm va agnostitsizm. Bilimning asosiy turlari va shakllari. Bilishda subyekt va obyektning o'zaro aloqasi. Bilishning faoliyat turi sifatida o'zgaruvchanligi. Bilishdagi qarama-qarshiliklar. Hissiy, empirik, nazariy, mantiqiy, intuitiv bilish darajalari. Haqiqat bilishning mezonlari. Isbotlash va rad etish, yolg'on va yangilashning haqiqatni bilishdagi roli. Bilish natijalarini baholashning ahamiyati. Bilishning ma'naviy qadriyatlar. Amaliyot haqiqatning mezonlari. Metod, metodika metodologiyaning o'zaro aloqasi va farqi. Bilish metodlarining tasnifi, o'zaro aloqasi va farqi. Ijtimoiy gumanitar fanlar metodlari. Hozirgi zamon metodologiyasi.(Kumatoid, keys stadi, abduksiya). Bilish jarayonida tushunish va tushuntirishning roli. Simvol va semiotik belgilarning ma'noni abtlashdagi ahamiyati.

7-mavzu. Mantiq.

Mantiqning mohiyati. Formal, noformal, dialektik, matematik mantiqning o'zaro aloqasi. Mantiqiy semantikaning fikr ravonligini ta'minlashdagi roli. Mantiq va ritorika, til va mantiq dialektikasi. Tafakkur qonunlari va shakllari. Tafakkur va til mutanosibligi. Tushuncha tafakkur shakli. Tushunchaning turlari va ular orasidagi aloqalar. Hukmning mohiyati va qoidalari. Bo'linishning hukmlarning tasnifi. Murakkab hukmlar. Deduktiv xulosa chiqarishning fikr ravonligini ta'minlashdagi roli. Bo'linuvchi kategorik xulosa, shartli ajratuvchi xulosa. Sillogizm nazariyasi. Murakkab va murakkab qisqartirilgan sillogizm. Induktiv xulosa. Ommabop induksiya. Ilmiy induksiya. Analogiya bo'yicha xulosa. Analogiya turlari. Argumentatsiya (mantiqiy asoslar)ning tarkibi, sub'yektlari, tuzilishi.

8-mavzu. Jamiyat falsafasi

Jamiyat tushunchasining mohiyati va uning rivojlanish bosqichlari. Jamiyatning paydo bo'lishiga oid qarashlar dinamikasi. Jamiyat rivojlanishining iqtisodiy asoslari, mulk, moddiy ishlab chiqarishning mohiyati. Xususiy tadbirkorlik va ishbarmonlikning iqtisodiy barqarorlikga erishishdagi roli. Jamiyat rivojlanishining siyosiy asoslari. Davlat boshqaruvi shakllari. Fuqarolik jamiyati, davlat boshqaruvi va demokratiya. Jamiyat rivojlanishining ma'naviy asoslari. Ma'naviy hayot mezonlari. Ma'naviy kamolot omillari. Jamiyat taraqqiyotining ijtimoiy asoslari. Ijtimoiy birliklar va guruhlar, etnik birliklar, tabaqalar, sinflar, hududiy guruhlar. O'zbekistonda fuqarolarni ijtimoiy himoya qilishning asosiy yo'nalishlari. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi va yangilangan konstitutsiyaning ijtimoiy ong transformatsiyasiga ta'siri. O'zbekistonda "Yangi ma'naviy muhit yaratish" va "Ma'rifadli jamiyat" konsepsiyasi.

9 - mavzu. Tarix falsafasi, sivilizatsiya va madaniyat

Tarix falsafasining tuzilishi, funksiyalari va tarixiy jarayon mazmunini belgilashga oid yondashuvlar. Sivilizatsiya tushunchasi va uning tiplari. Sivilizatsiya va madaniyat mutanosibligi. Madaniyat tushunchasi, uning tuzilishi va ijtimoiy funksiyalari. Madaniyatning ichki tuzilishi. Madaniyatning sub'ekti. Madaniy faoliyat dinamikasi. Madaniy predmetlilik va madaniy kommunikatsiyaning ahamiyati. O'zbek madaniyati va etnomadaniyat dialektikasi. Madaniyatlararo kommunikatsiyaning axloqiy tarbiyaga ta'siri. Dunyo xalqlari madaniyatidagi umumiylik va farqlar. Ommaviy madaniyatning shakllanish tarixi va uning turlari: aksilmadaniyat, submadaniyat, populyar madaniyat, ekran madaniyati. XXI asrda an'anaviy va zamonaviy madaniyat uyg'unligini ta'minlashning ahamiyati va ularning axloqiy tarbiyadagi o'rni.

10-mavzu. Falsafiy antropologiya va aksiologiya

Falsafada insonning mohiyatiga oid qarashlar tasnifi. Insonni tushunishga dualizm, monizm va fan nuqtai-nazaridan yondashuv. Insonning ko'p

o'lovchi. Insonning bioijtimoiy, madaniy mohiyati. Passionarlik, subpassionarlik va muvofiq odamlar nazariyasining mohiyati. Ijtimoiy ongning strukturasi va funksiyalari. Ijtimoiy ong shakllari. Ijtimoiy psixologiya. Inson faoliyatida onglik va ongsizlik dialektikasi. Ong, til va tafakkur dialektikasi. Texnologik taraqqiyotning klipli tafakkur shakllanishiga ta'siri. Falsafiy antropologiyaning mohiyati, predmeti va vazifalari. Hayotning ma'nosi va unda insonning vazifasi. Iztirob, qo'rquv, agressiyaning tabiati. Qadriyat tushunchasining ma'nosi va uning umumiy tasnifi. Qadriyat kategoriyasining mazmuni. Qadriyatlarning turlari: moddiy va ma'naviy, umuminsoniy, milliy, shaxsiy, axloqiy qadriyatlar. Jamiyat va inson hayotida qadriyatlarining roli. Oilaning qadriyatga doir jihatlar. Oila sha'nini saqlashda avlodlararo vorislikning o'rni. Oiladagi ajralishlar va uning inson psixologiyasiga salbiy ta'siri. Oilaviy qadriyatlarga nisbatan an'anaviy va noan'anaviy yondashuvlar. Davlatning oila farovonligi va barqarorligini ta'minlashdagi o'rni. Qadriyatlarini baholashning ahamiyati. Sog'lom turmush tarzining qadriyatli jihatlar. Jamiyatda qadrlanish va qadsizlanish jarayonlari.

11-mavzu. Fan va texnologiyalar falsafasi

Fan falsafasining predmeti. Ilmiylik va antisientizm. Ilmiy bilimlar mezonlari va modellari fanning rivojlanishi. Ilmiy bilimlar darajalari, ularning aloqadorligi. Fanda sezgi, intuitsiya. Aniq, tabiiy va gumanitar bilim. Gumanitar bilimlarning ob'ektivligi va haqiqati muammosi. Konsepsiya va texnologiya. Fan-texnika taraqqiyoti va u bilan bog'liq global muammolar.

12-mavzu. Etika

Etikaning mohiyati va ahamiyati. Zamonaviy axloqning asosiy sohalari: metaetika, normal etika, amaliy etika. Etikaning asosiy kategoriyalari. Etikada ijtimoiy adolat tamoyili. Ixtiyor erkinligi va axloqiy tanlov. Sharq va G'arb mutafakkirlarining axloqiy qarashlari. Axloqning shakllanishiga oid genetik va diniy yondashuvlar tasnifi. Gedomizm va evdomonizm ta'limotlarining axloqiy tarbiyaga ta'siri. Zamonaviy axloqiy tarbiyada kosmopolitizmga moyillik. Kasbiy axloq va mehnat etikasi: komp'yuterdan foydalanish etikasi, blogger etikasi, xaker etikasi, kibernetika, tibbiy etika, yuridik etika, kutubxona etikasi, ijtimoiy hayot etikasi. Siyosat va axloq o'rntasidagi munosabat. Siyosatda professional etika va yangi axloq siyosati. Ekologik etika. Ishbilarmonlik etikasi. Davlat tashkilotlari va davlat xizmati tizimidagi kasbiy etika.

13-mavzu. Estetika

Dunyoni estetik idrok etishning mohiyati. Estetik ong va uning strukturasi. Estetikaning asosiy kategoriyalari: ulug'vorlik, tubanlik, fojiaiviylik, kulgililik, mo'jizaviylik, xayoliylik va qiziqarilik. Sharq va G'arb mutafakkirlarining estetik qarashlari. Estetikaning zamonaviy yondashuvlari. Estetik did va olamni

estetik idrok etishning shaxs kamolotiga ta'siri. Olamni virtual va vizual estetik idrok etishning farqlari. Badiiy asarni estetik idrok etishning darajalari. Estetik dizayn va landshaft dizaynda milliylik va zamonaviylik dialektikasi. San'at dunyoni estetik idrok etish shakli. San'atning turlari va funksiyalari. Xalq amaliy san'atining estetik jihatlar. San'atdagi inqiroz (degumanizatsiya). Tushkunlik san'ati va undan chiqish mahorati. Yoshlarda estetik didni tarbiyalashning ahamiyati.

14-mavzu. Global jarayonlar va barqaror taraqqiyot falsafasi

Globallashuv, globalistika va barqaror taraqqiyot jarayonlarining mohiyati. Global jarayonlarning shakllanish tarixi. Global muammolarning mezonlari va darajalari. Globallashuvning fundamental asoslari va xususiy jihatlar. Global muammolarning tasnifi: urush va tinchlik, demografiya, migratsiya, ta'lim, energetika, ekologiya, oziq-ovqat, urbanizatsiya. Global jinoyatchilik va uning oldini olishda xalqaro hamkorlikning zarurati. Sportning globallashuvi va uning sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi o'rni. Global etika muammolari. Global makonda texnika, axborot texnologiyalari, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va virtual reallikning mutanosibligi. Global muammolarni bartaraf etishda xalqaro kuchlar birlashuvining ahamiyati. Global muamalomani hal qilishda xususiy va umumiy manfaatlar mutanosibligi.

15-mavzu. Korruptsiyaning mohiyati, oqibatlar va unga qarshi kurash mexanizmlari

Korruptsiya tushunchasining mohiyati, tarixiy ildizlari va jamiyatda namoyon bo'lishiga oid qarashlar tasnifi. Korruptsiyaning sabablari. Korruptsiyaning ijtimoiy hayotdagi ko'rinishlari va uning axloqiy tarbiyaga salbiy ta'siri. Siyosiy, g'oyaviy va iqtisodiy korruptsiya – xavfsizlikka tahdid. Kadrlar korruptsiyasi va uni bartaraf etish mexanizmlari. Xalqaro korruptsiya iqtisodiy-siyosiy manfaatlar to'qnashuvi oqibati sifatida. O'zbekistonda korruptsiyaning turlari: favoritizm, nepotizm, kronizm va mahalliychilikni bartaraf etishda jamoatchilik nazorati va shaxsiy mas'uliyatning o'rni. O'zbekistonda korruptsiyaga qarshi kurashning yo'nalishlari va huquqiy asoslari. O'zbekistonning korruptsiyaga qarshi kurashda xalqaro hamkorligining maqsadlari va yo'nalishlari. O'zbekistonda korruptsiyaga qarshi kurashda OAVning o'rni va axloqiy ahamiyati.

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar Seminar mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Falsafaning mohiyati va jamiyat taraqqiyotidagi roli
2. Sharq falsafasi va uning ijtimoiy taraqqiyotdagi roli
3. G'arb falsafasining ustuvor yo'nalishlari va ularning fan taraqqiyotiga ta'siri
4. Borliq falsafasi
5. Rivojlanish falsafasi

6. Bilish falsafasi	
7. Mantiq	
8. Jamiyat falsafasi	
9. Tarix falsafasi, sivilizatsiya va madaniyat	
10. Falsafiy antropologiya va aksiologiya	
11. Fan va texnologiyalar falsafasi	
12. Etika	
13. Estetika	
14. Global jarayonlar va barqaror taraqqiyot falsafasi	
15. Korruptsiyaning mohiyati, oqibatlari va unga qarshi kurash mexanizmlari	
<p><i>Seminar mashg'ulollari multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyalardan bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.</i></p>	
<p>IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar</p> <p>Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:</p>	
1. Falsafaning mohiyatiga oid Sharq va G'arb mutafakkirlari ta'riflarini tasniflashva ular bo'yicha prezentatsiya tayyorlash.	
2. Senekaning "Lutsiliyga axloqiy xatlari" asarini o'qish va shu xatlar asosida talabalarning o'z hayoti va faoliyatiga baho berilgan esse tayyorlash	
3. Abu Nasr Forobiy va G'azzoliyning falsafa ilmi ga oid qarashlarini qiyosiy tahlil etish (Forobiyning "Siyosat falsafasi" va G'azzoliyning "Kimyoi saodat" asarlari asosida).	
4. Noklassik ontologiyaning yo'nalishlari va mohiyati bo'yicha esse tayyorlash (M.Xaydeggering Borliq va vaqt asari asosida)	
5. "Aristotel, Forobiy va Kant ontologiyasida kategoriyalarning tasnifi" mavzusida esse tayyorlash, (krossvord tayyorlash).	
6. A.Fitrating "Oila asari"dagi oila qurish tartiblari va farzand tarbiyasiga oid g'oyalar bo'yicha esse tayyorlash.	
7. A.Fitrating "Rahbari najot" risolasidagi "Baxtsiz odamlarning ikki toifasi" ga oid qarashlari bo'yicha esse tayyorlash, videorolik tanlovini o'tkazish.	
8. Avloniyning "Madaniyat to'lqinlari" maqolasi va E.To'fflering "Uchinchi to'lqin" asarini qiyosiy tahlil etish, prezentatsiya tayyorlash.	
9. "Axborotlashgan jamiyat va uning istiqbollari" mavzusida esse tayyorlash (A.Toynbi, E.To'ffler asarlarining qiyosiy tahlili asosida).	
10. "Dunyoni estetik idrok etishda badiiy asarlarning ahamiyati" mavzusida esse tayyorlash.	
11. "Dunyo xalqlari madaniyatidagi umumiylik va farqlar" mavzusida videorolik tayyorlash.	

12. "Dunyo xalqlari miflari" haqida krossvord tayyorlash.	
13. J.Rumiyning "Ovchi va lochin" rivoyatining mohiyati va uning tarbiyaviy ahamiyatini tahlil etish (Ichindagi ichindadir asari asosida).	
14. "Zamonaviy axloqiy tarbiyaning yutuqlari va kamchiliklari" mavzusida esse tayyorlash.	
15. "Koevolutsiya va environmentalizm dialektikasi" mavzusida esse tayyorlash (O'zbekistonga qizil kitobga kiritilgan hayvonlar va o'simliklar haqida ma'lumotlarni aniqlash) O'zbekiston tabiati mavzusida krossvord tayyorlash.	
16. M.Behbudiyning "Yoshlarga murojaat" va "Muhtaram yoshlarga murojaat" maqolalarini tahlil etish va esse tayyorlash.	
17. Makiavellining "Xukmdor" asari bo'yicha taqdimot tayyorlash.	
18. G'azzoliyning "Tavba" asarini tahlil etish va talabalarning o'z faoliyatida mavjud ofatlarni aniqlash va o'ziga baho beruvchi esse tayyorlash.	
19. Ibn Tufayl va Ibn Sinoning "Xay ibn Yakzon o'g'li" risolasini qiyosiy tahlil etish va esse tayyorlash.	
20. "Korruptsiyaning mohiyati va uning oqibatlari" mavzusida viktorina o'tkazish, video roliklar tanlovini tashkil etish.	
21. "O'zbekistonda korruptsiyaga qarshi kurash mexanizmlari" mavzusida esse tayyorlash.	
22. Nizomulmulkning "Siyosatnoma" asari bo'yicha jamiyat boshqaruviga oid g'oyalarni tahlil etish va esse tayyorlash	
23. S.Xantingtonning "Sivilizatsiyalar to'qnashuvi" asarini o'qish va mohiyati bo'yicha esse tayyorlash.	
Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan esselar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.	
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> dunyo haqidagi eng qadimgi va zamonaviy falsafiy bilimlarni o'rganish asosida professional faoliyatni to'g'ri tashkil etish, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish, davlat siyosatiga dahldorlik tuyg'usini shakllantirish; ijtimoiy jarayonlarni mustaqil tahlil qilish, Qadimgi, O'rta asrlar va Yangi davr G'arb falsafasining asosiy g'oyalari, Sharq falsafasining jamiyat taraqqiyotidagi roli, G'arb falsafasi oqimlarining falsafiy mazmun-mohiyatini, G'arb renessansining mohiyati, uning shakllanishiga o'rta asr Sharq ilm-fani va falsafasining ta'siri, Yangi va eng yangi davr G'arb falsafasining muhim xususiyatlari bo'yicha tasavvurga ega bo'lishi; ontologiyaning yo'nalishlari, gen ontologiyasi, bioontologiya, tibbiyot ontologiyasining ijtimoiy ahamiyatini, fizik va falsafiy ontologiyaning o'zaro aloqasi va farqlarini, axborotlashgan jamiyatda texnologiyalardan foydalanishda inson va jamiyat manfaatlarini himoya qilish,tabiat ontologiyasida biosfera va noosferaning o'rni, ijtimoiy ekologiya, ekologik ta'lim va tarbiya haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;

<p>• Internet ijtimoiy tarmoqlarida axborotni tanlash va ulardan foydalanish usullarini egallashi; o'zining kasbiy faoliyatida mustaqil qarorlar qabul qilishi, bakahtavriatning mos yo'nalishi bo'yicha raqobatbardosh umumkasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishi, kiberterrorizm, kiberzo'ravonlik (cyberbullying)ga qarshi mafkuraviy immuniteti shakllangan bo'lishi, globallashtirish va barqaror taraqqiyotning omillarini, korupsiyaning global ma'naviy inqiroz oqibati ekanligini bilishi, unga qarshi kurashda dahildorlik tuyg'usi shakllangan bo'lishi, ijtimoiy jarayonlarni prognozlashga ega bo'lish, tana va ruhiy sog'lik, tafakkur xavfsizligini ta'minlash, sog'lom turmush tarziga rioya qilish, tanqidiy tafakkur imkoniyatlaridan jamiyat barqarorligini ta'minlash, ijtimoiy nazoratni oshirish va shaxsiy mas'uliyatni oshirish maqsadlarida foydalanish b'oyicha malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.</p>	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlarda (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javob) • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha testni topshirish.</p>	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Yaxshilikov J.Ya, Muhammadiev N.I Falsafa. Darslik. SamDU, 2021. 2. Yaxshilikov J.Ya, Falsafa. Darslik. SamDU, 2025. 3. Shermonov I., Sayfiyeva O. Falsafa. Samarqand.: "STEP-SELL", 2024. 4. Abdulla Sher. Axloqshunoslik. T.: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashryoti", 2010. 5. Allayorov M., Allayarova M, Tog'ayev N. Mantiq. SamDU, 2019. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. –Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b. 7. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik davlatini birgalikda quramiz. Toshkent: O'zbekiston, 2021 8. Shermuhamedova N. Falsafa, darslik – Toshkent: Idris Abdurauf nashr, 2021.667-b. 9. Davronov Z., Shermuhamedova N, Qahharova M, Nurmatova M, Husanov B, Sultonova A. Falsafa, o'quv qo'llanmasi – Toshkent: TMU, 2019. – 375 b 10. Saifnazarov I., Muxtorov A., Ernazarov D, Usmonov F. Falsafa, o'quv qo'llanmasi – Toshkent: Innovasion rivojlanish nashriyot –matbaa uyi, 2021. –424b.

<ol style="list-style-type: none"> 11. Madaeva Sh., Shermuhamedova N.va boshqalar Falsafa, o'quv qo'llanmasi. –Toshkent: 2019 12. Чумаков А.Н. Философия, учебник.– М.: INFRA. 2018.– 320 с. 13. Muxammadjonova L.A. Davlat xizmatchisi etikasi va imidji. – Toshkent: Universitet, 2017. 14. Ўзбекистоннинг коррупцияга қарши кураш стратегияси/Алиев Б, Мухтаров А., Норов Т., / ўқув қўлланма. – Тошкент: ТДИУ, 2022. – 320 б. 15. Nishonova O.Dj. O'zbek etnomadaniyatining estetik xususiyatlari. – Toshkent: Universitet, 2023 16. Раматов Ж. Лойко А., Жоголь Н., Кушаков Ф. Основные проблемы философии. –Ташкент: 2022 17. Саифназаров И. Мухтаров А., Абдуллаханова Г, Алиматова Н., Эрнazarov Д, Философия. Учебник (для вузов экономических специальностей). – Ташкент: Innovasion rivojlanish nashriyoti – matbaa uyi. 2021. – 424 с. 18. Xakimov N.X. Amriddinova D. Jadidchilik ta'limotida komil inson konsepsiyasining falsafiy mohiyati. –Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. 19. Sharipov M. Mantiq. – Toshkent: Universitet, 2003 20. Shermuhamedova N.A. Falsafaga kirish –Toshkent: Innovasiya –Ziyo, 2024. 21. Nurmatova U. Falsafa (sirtqi ta'lim yo'nalishi talabalari uchun). Uslubiy qo'llanma. –Samarqand, 2024. 22. Yaxshilikov J.Ya, Muhammadiev N.I Texnika va information texnologiyalar falsafasi.Darslik. Samarqand, 2019 23. K.Haydarov. Sharq falsafasida ma'naviy tarbiya ustuvorligi. –T. 2020 24. K.Haydarov, D.Rasulova. Birinchi renessans davri sharq ma'naviy me'rosini o'rganish masalalari. –T. 2021. <p>O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modd) 2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28 yanvar 2022 yildagi "2022- 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi taqviyot strategiyasi to'g'risida"gi PF- 80-soni Farmoni. 7 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrda "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida" gi PF - 6108 - son farmoni. 4. http://www.edu.uz 5. http://www.uzedu.uz 6. http://www.gov.uz 7. www.pedagog.uz 8. http://www.ziyounet.uz/ <p>Axborot manbaalari</p>	<ol style="list-style-type: none"> 7. Fan dasturi Samarqand davlat pedagogika instituti o'quv-uslubiy kengashining 2025 yil “ ” –son bayonnomasi bilan ma'qullangan
---	--

8.	Fan/modul uchun mas'ullar va dastur mualliflari: S.Quvvatov - Samarqand davlat pedagogika instituti "Milliy g'oya va falsafa" kafedrası assesinti, M.Xamrayeva - Samarqand davlat pedagogika instituti "Milliy g'oya va falsafa" kafedrası assesinti
9.	Taqrizchilar: A.Xaydarov - Samarqand davlat pedagogika instituti "Milliy g'oya va falsafa" kafedrası dotsenti(PhD) M.Yusupov – SamISI "Ijtimoiy fanlar" kafedrası dotsenti, falsafa doktori (PhD)

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan 2025-yil uchun tasdiqlangan xalqaro e'tirof etilgan tashkilotlarning (AI-Forobi nomidagi Qozog'iston milliy universiteti) 162 o'rin, Moskva davlat universitet 94 o'rin) dasturi tahlil qilinib ushbu asosda fan dastur ishlab chiqildi.

"Falsafa" fanining dasturi tayyorlanib 2 ta mavzusi yangilandi

1. <https://philos.msu.ru/sites/default/files/%D0%D0%A0%D0%B0%D1%85%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%83%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9D.%D0%A4.%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BC%D0%B0%20%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%8F.pdf>
2. <https://pps.kaznu.kz/ru/Main/FileShow/1134865/125/124/10620/%D0%90%D0%B1%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93%D0%B0%D1%83%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%20%D0%97%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D1%83%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0/2018/1>

Fan dastur Pedagogika va jismoniy madaniyat fakultetning 2025-yil 22-apreldagi 9-sonli farmoyish bilan tuzilgan ishchi guruh tomonidan ma'qullangan.

Tuzuvchilar: S.I.Quvvatov
Kafedra mudiri: prof. J.Ya. Yaxshilikov
Fakultet dekani: A.R.Jo'raqulov
O'quv-ishlar bo'yicha prorektor: N.H.Musulmonov

Samarqand davlat pedagogika instituti Ijtimoiy fanlar fakulteti "Milliy g'oya va falsafa" kafedrasida o'tiladigan "Falsafa" fanidan tuzilgan fan dasturiga

TAQRIZ

Fan bo'yicha tuzilgan o'quv dasturi faning maqsadi, vazifalari, o'quv fani mazmunining qisqa bayoni, talabalarining bilimi va ko'nikmalariga qo'yiladigan talablar singari bir qator qismlardan iborat. Xususan o'quv fanining maqsad va vazifalarini belgilab berish o'quv dasturining muhim belgisidir. Chunki aynan shu narsa yaratiladigan o'quv darsligi muallifga muayyan nuqtai nazarini tanlash, o'qituvchiga esa pedagogik mo'ljalini to'g'ri belgilash imkonini beradi. Ta'lim amaliyotida o'quv dasturi yaratishning konsentrik (markazlashgan) hamda tizimli usullari bor. Tizimli usuldagi o'quv dasturlarida o'quv materiallari fan mantig'iga muvofiq soddadan murakkabga qarab ketma-ket joylashtiriladi.

Ta'limning o'quv dasturi tomonidan belgilangan mazmuni darslik, o'quv qollanmalar, ko'rgazmali qurol va metodik tavsiyalarda to'la namoyon bo'ladi. Dasturda "Falsafa" fani yo'nalishi xususiyatlarini hisobga olgan holda ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulotlar uchun mavzular va ularni bayon etish uchun zarur ko'rsatma va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, mustaqil ta'lim shakllari va mavzular, fanni o'qitish natijalari, ta'lim texnologiyalari va metodlari hamda asosiy qo'shimcha adabiyotlar batafsil bayon etilgan. Dastur faning mazmuni, talabalar bilimi, ko'nikma va malakalariga qo'yilgan talablar, bo'lajak pedagoglarning kelgusidagi kasb faoliyati uchun mos keladigan nazariy tushunchalarni o'z ichiga oladi.

Shularni hisobga olgan holda, ushbu o'quv dasturi mazmun va tuzilishi jihatdan bunday o'quv dasturlarga qo'yiladigan barcha talablarga javob beradi deb hisoblayman va uni tegishli ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun ta'lim jarayonida foydalanishga tavsiya etaman.

SamISI "Ijtimoiy fanlar" kafedrası
dotsenti, falsafa doktori (PhD) M.Yusupov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI "MILLIY G'OYA VA FALSAFA"
KAFEDRASIDA O'TILADIGAN "Falsafa" FANIDAN TUZILGAN O'QUV FAN
DASTURIGA

TAQRIZ

Ushbu fan dasturi oliy ta'lim tizimida bakalavr bosqichi talabarlari uchun o'tiladigan "Falsafa" faning mazmuni va o'qilishi tartibini, talabalar tomonidan o'zgartirilishi lozim bo'lgan bilim hamda ko'nikmalar hajmini belgilab beradigan rasmiy pedagogik hujjat hisoblanadi. O'quv dasturi tegishli vazirlik qoshidagi ilmiy-metodik kengashlar yoki tegishli oliy ta'lim muassasalari kengashlari tomonidan tasdiqlanadi. Fan bo'yicha tuzilgan o'quv dasturi faning maqsadi, vazifalari, o'quv fani mazmunining qisqa bayoni, talabalarning bilimi va ko'nikmalariga qo'yiladigan talabalar singari bir qator qismlardan iborat. Xususan o'quv faning maqsad va vazifalarini belgilab berish o'quv dasturining muhim belgisidir. Chunki aynan shu narsa yaratiladigan o'quv dasturlari muallifiga muayyan nuqtaiy nazarni tanlash, o'qituvchiga esa pedagogik mo'ljalini to'g'ri belgilash imkonini beradi. Ta'lim amaliyotida o'quv dasturi yaratishning konsentrik (markazlashgan) hamda tizimli usullari bor. Konsentrik yo'l bilan keng bosqichda yuksakroq darajada takrorlash ko'zda tutiladi. Tizimli usuldagi o'quv dasturlarida o'quv materiallari fan manitig'iga muvofiq soddadan murakkabga qarab ketma-ket joylashtiriladi.

Ta'limning o'quv tarbiyasi dasturi tomonidan belgilangan mazmuni darslik, o'quv qo'llamalar, ko'rgazmali qurol va metodik tavsiyalarda to'la namoyon bo'ladi.

Dasturda "Falsafa" fani yo'nalishi xususiyatlarini hisobga olgan holda ma'ruza, amaliy va seminar mashg'ulotlari uchun mavzular va ulami bayon etish uchun zarur ko'rsatma va tavsiyalar keltirilgan. Shuningdek, mustaqil ta'lim shakllari va mavzulari, fanni o'qitish natijalari, ta'lim texnologiyalari va metodlari hamda asosiy qo'shimcha adabiyotlar batafsil bayon etiladi.

Dastur faning mazmuni, talabalar bilimi, ko'nikma va malakalariga qo'yilgan talablar, bo'lajak pedagoglarning kelgusidagi kasb faoliyati uchun mos keladigan nazariy tushunchalar batafsil bayon etiladi.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, ushbu o'quv dasturi mazmuni va tuzilishi jihatidan bunday o'quv dasturiga qo'yiladigan barcha talablarga javob beradi deb hisoblayman va uni tegishli ta'lim yo'nalishlari talablari uchun ta'lim jarayonida foydalanishga tavsiya etaman.

Samarqand davlat pedagogika instituti
"Milliy g'oya va falsafa" kafedrasi dotsenti

dots. A. Xaydarov